

VL. ŠMAKOV
ŠVENTOJI TOTO KNYGA
DIDIEJI ARKANAI

II ARKANAS

1. Tradicinis pavadinimas: *Izidė, Gnosis, Šventyklos Vartai, Popiežė.*
2. Žydų alfabeto raidė: ב (Beth)
3. Skaitinė reikšmė: 2.
4. Simbolinis pavaizdavimas:

Priešais masyvų akmeninį piloną – įėjimą į šventyklą ant lygaus poliruoto kubo formos akmens sėdi Moteris. Jos apnuogintas kūnas nejučiomis stulbina savo vaškiniu, gintariniu, beveik permatomu švytėjimu; jo linijos labai išryškintos ir reljefiškos. Kojos suspaustos, ir jos sustingusi poza su tobulai tiesia nugarą atrodo šiek tiek nenatūrali. Ant kojų matosi auksiniai sandalai, kaklą gaubia ažūriniai aukso nėriniai, lengvai pridengiantys viršutinę nugaros dalį ir krūtinę. Dešinėje rankoje, prispaustoje prie širdies, ji laiko papiruso ritinį, išsivyniojusį klostėmis ant jos kelių ir nusidriekusį iki pėdų. Kairėje rankoje ji laiko lotoso žiedą; plaštaka stipriai sugniaužta ir stipriai spaudžia gėlės kotą. Galvą dengia dūminės spalvos pusiau skaidrus šydas¹, pridengiantis kelius ir dalį papiruso, beveik visiškai paslėpdamas juos nuo mūsų žvilgsnio. Ant galvos uždėtas šalmo formos apdangalas, o prie jo pritvirtinti du ragai, laikantys rutulį. Tiesiai už Moters pilono fone aiškiai matosi dvi galingos kolonos, laikančios Vartus².

---

¹ „Aš esu viskas, kad buvo, viskas, kas yra, viskas, kas bus; nė vienas mirtingasis dar neatidengė mane slepiančio šydo“ – toks užrašas buvo iškaltas ant Saiso miesto deivės Neit statulos, pasak Plutarcho (*Apie Ozyrį ir Izidę*).

² Šios dvi kolonos, simbolizuojančios dvinarį, sudarantį visos pažinimo teorijos ir kiekvienos metafizikos esmę, vienokia ar kitokia forma sutinkamos visoje mitologijoje. Jos egzistavo ir Saliamono šventykloje, Kar 7, 21. (Liet. Biblijos vert. vadinamos šulais: vert. past.).

1. APIE VISO KO DIDŽIAJĄ MOTINĄ, APIE DIEVIŠKĄJĄ IZIDĘ

Kaip jos virpa neapbrėpiamoje visatoje, kaip plevena ir ieško viena kitos, šios nesuskaičiuojamos sielos, kurias išspinduliuoja iš savęs Vienatinė Didžioji pasaulio Siela! Jos puldinėja iš planetos į planetą ir apverkia bedugnėje pamirštą tėvynę!... Tai – Tavo ašaros, Dionisai, o Didi Dvasia, o Dieviškas Išlaisvintojau, priimk atgal Savo dukteris į Savo Neišspinduliuotos Šviesos Iščias!

Orfėjus

Absoliuti Visuotinė Pirminė Priežastis, Trivienė Visatos Dvasia, nepažini ir neišreiškiami savo transcendentalioje prigimtyje, gali būti pažįstama per pirmų trijų Arkanų trinarį. Savo pirmąja Asmenybe Ji pasireiškia Kosminėje Transcendentalioje Būtyje, o jos pirmasis atributas – *Valia*. Savo antrąja Asmenybe Ji meta projekciją į protą kaip Kosminė Transcendentali *Sąmonė*. Abi šios Asmenybės neatsiejamos viena nuo kitos, viena kitą sąlygoja, ir žmogaus protas, neturintis galios skaidyti Būties ir Sąmonės dilemą, gali tik priartinti prie jos suvokimo žmogaus dvasios sąmonę išankstinėmis prielaidomis – *a priori*.

Dievo protas ir jo aprėpiami objektai sudaro vienovę ir yra tapatūs.

Spinoza

Pirmos trys *sefirot* Karūna, Išmintis ir Protas turi būti suvokiamos, kaip kažkas Vienas ir Vienintelis. Pirmoji simbolizuoja pažinimą arba mokslą, antroji – pažįstantįjį, trečioji – tai, kas pažįstama. Tam, kad pavyktų pačiam sau paaiškinti šį tapatumą, reikia žinoti, kad Kūrėjo Pažinimas ne toks pats kaip jo kūrinių pažinimas, nes šių pastarųjų turimos žinios nėra tapačios su jas turinčiuoju ir priklauso nuo savo objektų, kurie taip pat skiriasi, t. y. nėra tapatūs su pažįstančiuoju. Tai ir yra esminis dalykas, kurį galima paaiškinti trimis terminais: 1. *mintis*; 2. *tas, kuris mąsto*; 3. *tai, kas mąstoma*. Priešingai, Kūrėjas vienu metu yra: ir Mąstymas, ir Tas, Kuris

mąsto, ir Tai, Kas mąstoma³. Kitaip sakant, mąstyti Jo Mąstymą nereiškia Savo Mintis siųsti į daiktus, kurie yra ne Jame; pažindamas Savyje, Savyje Pačiame žinodamas Save, Jis mąsto ir regi viską, kas yra. Niekas neegzistuoja, kas nebūtų sujungta su Juo ir ko Jis neturėtų savo Paties Esybėje. Jis yra viso ko egzistuojančio Prototipas, ir visi daiktai egzistuoja jame savo tyriausiomis ir tobuliausiomis formomis. Vadinasi, kūriniai turi tobulumą būtent tame egzistavime, per kurį jie apsiungia su savo būties Šaltiniu, ir atvirkščiai, toldami nuo Jo jie praranda šią būseną, tokią tobulą ir tokią išaukštintą.

Mozė Kordueras⁴

Transcendentali Būtis, būdama pirmoji Kosminės Dvasios, Viso Ko, kategorija, išreiškia tik *Tęstinumo* patį abstrakčiausią mokymą. Tęstinumas apskritai yra tik simbolis, atsirandantis iš reikiamybės. Jis nurodo tik metafizinę kryptį, Realybės *galimybę*, bet ne pačią Realybę. Kiekviena, net sąlyginė realybė *turi būti uždara*, t. y. kartu su savo kategorijų ir atributų sistema turi išreikšti išbaigtą ir galutinę visumą, o tam būtina ir pakanka, kad visos jų tarpusavio santykių ir perorientavimo pasekmės įskaitytinai būtų įtrauktos į sintezę, atitinkančią Realybę, kaip galimybės. *Realybė tik tada uždara, kai visa sistemos galimybių visuma, tiek jos pačios, tiek ir atskirų dalių, gali būti objektyvizuota nepriklausomai nuo išorėje esančio pasaulio*. Šis apibrėžimas ekvivalentiškas kitam: *Realybė turi nepriklausomą, savaimingą gyvybingumą*. Aišku, kad Tęstinumo kategorija neatitinka šio reikalavimo, ji neturi savaiminio atributų išspinduliavimo iš savęs savybės. Ji nėra realybė, o tik jos pirminė, bet ne *fenomenali* kategorija. Realybės apibrėžimo apribojimas tik viena Tęstinumo kategorija logine grandine atveda iki neigimo, iki Būties pakeitimo Nirvana, kaip ją siaurąja prasme suvokia budizmo pasekėjai. Tokia jų pasirinkimo ironija: aukščiausia egzistavimo forma, Tikroji ir Absoliuti Būtis Savo Pačios Esybėje, kokia ir yra Dvasia pralajoje, trūkstant nušviečiančios šviesos, gali būti suvokta, kaip nebūtis, egzistavimo nebuvimas! Todėl akivaizdu, kad be Tęstinumo metafizinės krypties turi egzistuoti ir kita kryptis, kuri abipusiškais susikirtimais begalybėje ir apibrėžia Realybę. Ši antroji – metafizinė kryptis yra *Transcendentali Sąmonė – Išmintis*. Mokymas apie Ją sudaro II Arkano doktriną. Būtis ir Išmintis, teigdamos viena kitą, sukuria trečią Kosminės Dvasios Asmenybę – Dievišką Gamtą – apie ją moko III Arkanas.

³ Plačiau šią doktriną išdėsto Maimonidas, *More Nebushim*, I, 68; Jehuda Halevi, *Cozri*, IV, sk. 25, Abraomas ben Diora, *Sefer Jeciros komentariai*, p. 27.

⁴ *Paredes Rimonim* (Granatų sodas).

Žymus kabalistas, rabinas Simonas ben Johajus, bandydamas paaiškinti pirminę Nebūtį arba, tiksliau, (nes negalėjo pradžios būti tokiu pavidalu, kaip priimta tikėti) – abipusę dviejų sutrauktųjų Principų tuštybę, sako: „Nenusigręžkime veidu nuo veido“. Reikia, kad abu veidai viršuje žiūrėtų vienas į kitą, ir tada – ir tik tada – Amžinas Vyriškas ir Amžinas Moteriškas atsivers vienas kito bučiniui, iš kurio nuolat gimsta Būtis“.

Stanislavas Guaita

Dzeusas yra Nemirtingi Vyras ir Žmona.

Orfėjus

Jupiteri! Valdantis karalius, pasaulio reikalus ir dievus, dievų Protėvi ir Pramote.

V. Soranas

Amžina Kosminė Dvasia, viso ko Šaltinis, Kūrėjas ir Sutvėrėjas II Arkano aspektu pasireiškia kaip mokymas apie viso ko Dievišką Motiną, apie Didžiąją Motiną, Dievišką Izidę, apie Absoliučią Tiesą, kaip Pirminį Dvasios Kūną.

Tu turi tris *gunas*, arba savybes, bet Tu esi visų pasaulių priežastis; net dievai negali išmatuoti Tavo Neišmatuojamos Galios, nes neturi absoliutaus žinojimo. Tu esi viso ko atrama, visa ši visata tėra tik dalis Tavęs; Tu Vientisa Pirminė Priežastis, Aukščiausia Gamta! O Dieviška Motina! Tu tas aukščiausias Nepažinios Jėgos Mokslas, kurio siekia visi Išminčiai, ieškantys išsilaisvinimo, pakilę virš savo silpnybių, po to, kai sutramdė savo jausmų vidinį viešpatavimą.

Saptasati (Markendeya purana)

Kaip gražuolė, pasislėpusi savo rūmų viduje ir tik akimirksniai praverianti slaptas dureles, kai pro šalį eina jos mylimasis; pasirodo jam vieną akimirksnį ir vėl ilgam dingsta, taip ir doktrina pasirodo tik išrinktiesiems ir ne visiems vienodai atskleidama savo kūną. Iš pradžių ji tik tarp kitko pamoja ranka, ir tam, kad suvoktum, jog tai ženklas, ir spėtum jį sugauti, – egzistuoja metodas, vadinamas *užuominos metodu*. Vėliau ji šiek tiek priartėja, šnipšteli keletą žodžių, bet ją visą dengia tankus šydas, per kurį neprasisakverbia joks žvilgsnis. Šis metodas vadinamas *vaizdiniu metodu*. Dar vėliau ji pasirodo savo išrinktajam tik su trumpu šydu, tedengiančiu vien

veidą – tai *Agados* (alegorijų) *metodas*. Pagaliau, kai jis pripratintas prie tokio bendravimo, ji pasirodo jam *veidas į veidą* ir atveria jam visas slapčiausias savo širdies kerteles – tai *mistinis metodas*. Įšventintasis tada lengvai suvokia visas tas įvairialypes paslaptingas tiesas, kurios paslėptos po išorine prasme ir kurios negali būti nei sutrumpintos, nei papildytos.

Zoharas

Absoliuti Tiesa yra gryna Dvasia; Jos yra viena kitos atspindžiai, gimdantys vienas kitą; *jeigu Būtis yra Baigtinė Tiesa, tai Tiesa yra Ribinė Būtis*. Žmogaus protas nuščiūva artėdamas prie Amžinos Šviesos srities. Viskas, ką jis bepasakytų, bus Esybės apribojimas, užtamsinimas, todėl jį persmelkia jaudinanti tyla. Šioje Šviesos Karalystėje laisvai jaučiasi tik pati dvasia, visa kita nuščiūva. Būties ir Tiesos regėjimas – begalinis grožio okeanas, bet visu tuo galima tik grožėtis, nes liežuvis nedrįsta ištartį jokių žodžių.

Kibele! Kibele! Didžioji Motina, išgirsk mane! Pirmaprade Šviesa, eterine liepsna, amžinai įsižiebianči begalinėse erdvėse, kuriose slypi visų daiktų atbalsiai ir pavidalai! Aš šaukiuosi Tavo švytinčių pasiuntinių, o visatos Siela, Sušildanti bedugnes, Sėjanti saules, Velkanti per eterį Savo žvaigždėtą mantiją!... Subtiliausia Šviesa, Slėpinga ir Neregima kūno akimis!... Visų pasaulių ir dievų Didžioji Motina, Savo Iščiose sauganti visus prototipus!...

Iš frygietišku misterijų

Išmintis yra Dievo galybės alsavimas ir tyras Visagalio šlovės išsiliejimas; užtat niekas, kas sutepta, į ją neįeina. Juk ji – amžinosios Šviesos atspindys, kuriamosios Dievo galybės veidrodis be dėmės ir Jo gerumo paveikslas. Nors ji viena, bet gali viską aprėpti; pati nesikeisdama, ji viską atnaujina.

Išm 7, 25-27⁵

Ahura-Mazda reiškia: Būtis-Išmintis.

Dr. Gaug⁶

Dvasios Sąmonė yra Realybės Savistaba, Jos Pačios Būties Savivoka. Gryna Dvasia Savo Būtyje turi begalinį daugį potencijų, atskirų savo aspektų, įvairių Būties

---

⁵ Išm 7, 25-27.

⁶ Dr. Gaug. *Essays on the Paris*, p.13.

fazių, atitinkančių skirtingus santykinus apribojimus. Būties Realybė, dėl savo pačios transcendentalios prigimties būdama absoliučiai pirmine priežastimi, tuo pačiu yra pirminė ir sintezės atžvilgiu. Kiekvienas atskiras Būties aspektas, Realybės atributas, sąlygoja atitinkamą Sąmonės modusą ir pats yra jo sąlygojamas. Dvasios Sąmonė priskirtina prie šių modusų kaip Substancija prie atributų. Taigi Būtis ir Sąmonė, Vientisos Realybės Asmenybės, nors iš principo ir vientisos, bet tuo pačiu metu turi savyje kūrinijos principo atsiradimo galimybę. Ši galimybė pasireiškia Dvasios sąmonėje savo gilumos jutimu. **Dvasia, nors ir suvokia Savo vientisa, visgi tuo pačiu metu jaučia visą Savo Sintetinės Būtybės įvairiapusiškumą; atskirų modusų sąmonės, nors susiliedamos ir sudaro vientisą harmoniją, visgi persmelkia Visuminę Sąmonę potencialaus įvairiapusiškumo pojūčiu.** II Arkanas yra mokymas apie Visatos Dvasios Kosminės Sąmonės vidinę prigimtį. Ji gyvena Savyje Pačioje, atsiduoda Savo Būties kontempliacijai ir tuo kuria savo Dievišką prigimtį. Kaip pirmoji Dievybės Asmenybė pasireiškia mūsų sąmonėje Valios principu – Substancialumo sinonimu, taip antroji Asmenybė yra Dieviška Savivoka. Mintis ir protas tėra tik kontempliacijos ir savivokos pakopos ir pasekmės. Štai kodėl Dieviška Izidė, kaip Sąmonės Pradas, kartu yra ir Absolutaus Proto ir Mąstymo – Įkūnyto Proto Pradas⁷, kuris yra sąlyginės būties, visuotinės iliuzijos – Majos – Šaltinis.

Amžina, Nekintanti, Tyra, Visa persmelkianti, Visa reginti, Aukščiausia Dvasia audžia svajonę apie išorinę formą ir taip kuria Savo Iliuzijos savybes.

Bhagavata purana

Visatos Dvasinė Sąmonė – Didžioji Motina, Dieviška Izidė – Vienatinė ir Vientisa. Kai Dvasia pradėjo savo pasireiškimą per Trivienę Kuriančią Dievybę, Didžioji Motina įsikūnijo į Amžinos Tiesos ir Absoliučios Išminties Principą. Ji – Vientisa, Gryna Neapsakomos Šviesos emanacija ir jau nuo pat savo gimimo buvo Dieviškai Tobula, panašiai kaip Paladė-Atėnė, išlipusi su visa savo ginkluote iš Jupiterio galvos. Kai Didžioji Dvasia užpildė erdvę savo spindulių bangomis, persmelkusiomis tamsą,

⁷ Pasak Simono Mago mokymo, Dievybei amžinai būdingi Protas ir Mintis; tai yra pirmas aukščiausias Dieviškų Pasireiškimų darinys, arba pora. Protas balsu ištaria Mintį, ir taip pasireiškia Balsas ir Vardas; viską, kas yra ištarta, sujungia Logika ir Mąstymas. Tai šešios pirminės neapsakomos emanacijos, arba pasireiškimai, suteikiantys galimybę įsivaizduoti Nesuvokiamą ir Nepažiniamą Dievišką Esybę.

sukūrusiomis miriadus pasaulių, Ji – Šviesi, Gryna ir Tobula toliau kaip Vienvaldė viešpatavo visoje visatoje. Nė akimirksniai nepasinerdavo Ji į mirties ramybę; ji apverkdavo žūtį Visumos – Savo Dieviško Vyro, išgyvendavo visas kiekvienos dvasios gyvenimo negandas, visą kiekvienos būtybės sielos veiklą. Ji išliko Neskaidoma Savo Didžiam Vienatingume. Skrajodama po beribes visatos erdves, Ji rūpestingai renka į vieną visumą Savo Vyro palaikų dalis ir audžia iš Jo fragmentų didingą Pavidalą. Niekas pasaulyje neamžina, viskas pasireiškia tik akimirksniai, viskas dingsta, kad vėl žybtelėtų savo trumpute egzistencija ir vėl ištirptų laiko gelmėse; tik Ji Vienatinė Amžina. Viskas kinta, amžinai varijuoja visatos formos, atskiros sielos tobulėja arba vėl patiria nuopuolį; Ji Vienatinė Nekintanti su Savo karališka ramybe. Ir per amžių amžius, nuo vaiskios kalnų rimties ir jūros mėlio šventos šalies, tolimos Indijos, per karščiu alsuojančius Ozyrio smėlingus slėnius, po Sirijos kedrų pavėsiu, iki pat Elados krantų, liejosi giesmė, aidėjo himnai sukapoto Lyros ir Saulės Dievo garbei. Nakties tyloje, misterijos fakelų šviesoje buvo šaukiamasi Jo Didžios Dvasios, ten liejosi ašaros dėl Jo Dieviškos Draugės likimo, iki šiol klajojančios po pasaulį ir rūpestinga ranka teberankiojančios Savo Brolio ir Vyro palaikų dalis.

Izidė švytinčioji apsireiškia keršyti už Brolių.

Ji nuolat Jo ieško nejausdama nuovargio.

Su aimana lūpose klaidžioja po šį pasaulį.

Nepatirdama ramybės, kol Jo neras!

Himnas Ozyriui, XVIII Egipto dinastijos laikai, 1500 m. pr. Kr.

Šio titanų nužudyto, į gabalus sukapoto Dievo palaikai išmėtyti po visą pasaulį. Deivė Jo ieško ir apkeliauja visą pasaulį, o šių kelionių metu dalina įstatymus, papročius, steigia miestus, paduoda mokslą, menus, kultus ir apeigas. O nužudytasis Dievas, po ilgų kovų ir kančių atgyja ir pakyla triumfuodamas ir skelbdamas pergalę. Frygijoje – tai Kibelė, nepaguodžiama nuo Ačio neištikimybės, iš pykčio apibėga pasaulį ir priverčia Atį sužaloti save iš nevilties dėl neištikimybės, kurią patyrė iš jo pusės. Egipte – tai Izidė, apraudanti Ozyrį, kurį nužudė apgaulingasis Tifonas, privertęs pasimatuoti savo karstą, o titanai sukapojo į gabalus ir išmėtė. Izidė keliauja po pasaulį, rankiodama šiuos gabalus; ji suranda juos visus, išskyrus falą, kuriam sukurti pateikia savo atvaizdą; ji visur dalina

įstatymus, menus, kultus, o Ozyris – po ilgų kovų ir sunkumų nugalė Tifoną ir titanus bei atgyja viso pasaulio džiaugsmui ir laimei. Finikijoje – tai Venera, nepaguodžiamai liūdinti žiauriai Marso nužudyto Adonio. Ji apkeliauja visą pasaulį, ieškodama jo kūno; pagaliau Adonis atgyja, nugalė priešus ir paguodžia Venerą. Asirijoje – tai Salambo ir Belas, su kuriais pasikartoja ta pati istorija. Persijoje – tai Mitras ir Mitra, pas skandinavus – Frėja ir Baldras su analogiškais nuotykiams. Samotrakėje, Trojoje, Graikijoje, Romoje – tai Cerera, liūdinti savo pagrobtos dukros; keliauja po visą visatą ir nurimsta tik tada, kai išvysta bedugnę, per kurią Plutonas pernešė Prozerpiną (Persefonę). Tai nužudytas ir suplėšytas į gabalus Bakchas, kurio tebevirpančią širdį suranda Paladė, kurio kūno dalis surenka Cerera (arba Demetra), kuris stebina pasaulį žygdarbiais, viską nugalė ir išsikovoja sau vietą tarp kitų dievų.

„Euridike! O Dieviškoji Šviesa!“– ištarė mirdamas Orfėjus. – „Euridike!“ – sudejavo trūkinėdamos septynios jo lyros stygos, ir jo galva, amžiams nunešta laiko tėkmės, tebešaukia: „Euridike! Euridike!...“

Orfėjaus himnas

Šis šauksmas, šis į gabalus suplėšyto Dievo apraudojimas, nuolat aidėjo visoje senojo pasaulio erdvėje ir susigėrė į Dieviškas misterijas, šlovinusias Ozyrį, Dionizą, Atj. Eleusino, Samotrakės misterijų atgarsiai pasiekė ir mūsų laikus, ir senoji idėja apie į gabalus suplėšytą Dievą bei Amžiną Vientisą Tiesą pasireiškė šiuolaikinėje masonybėje, laiknčioje save senųjų Įšventinimų perėmėja ir vadinančia save *Našlės vaikais* (iliuminizmas).

2. APIE VISUOTINĮ PASYVŲ PRADĄ

Didžioji viso ko Motina, Dieviškoji Izidė yra Vienatinės Visatos Dvasios Absoliučios Pirminės Priežasties antroji Asmenybė. Ji žmogui yra nesuvokiama, bet jis gali siekti pažinti ją atskirais priartėjimais. Trivienei Dievybei perėjus prie Visuotinės Kūrybos, ši Asmenybė mūsų sąmonėje pasireiškia kaip antrasis Pirmojo Dieviško Trinario narys, kaip *Visuotinis Amžinai Moteriškas Principas, Visuotinis Pasyvus Pradas*, kuriantis kartu su Aktyviu Pradu. Tai, kas mūsų buitinėje kalboje vadinama žodžiu „pasyvumas“, t. y.

neturėjimas sugebėjimo savarankiškai veikti, neturi nieko bendro su tikrąja Pasyvaus Prado prigimtimi jo kosmine prasme. Iš tikrųjų pasyvumas, kaip inercija ir sąstingis, Dieviškame Pasaulyje negali egzistuoti, nes Jis yra Amžino Gyvenimo sritis, Būties Šaltinis ir Pati Būtis jos aukščiausioje, absoliučioje raidos stadijoje. Abu Didieji Principai, tiek Aktyvus, tiek ir Pasyvus, vienodai yra gyvybės šaltiniai, vienodai aktyvūs visos fenomenalios gamtos atžvilgiu ir vienodai kuria ir realizuoja visuotinį gyvenimą.. Skirtumas tarp šių pradų yra giluminis ir kyla iš pačios jų esmės, nes jie noumenalūs Aukščiausios Realybės aspektai.

Fenomenalios gamtos srityje bet kokio veiksmo ar faktoriaus pasyvumas arba aktyvumas gali liesti tik formalią reiškinių pusę ir išreikšti sąlyginę žmogaus padėtį suvokimo objekto atžvilgiu. *Subjekto aktyvumu vadinsime jo sugebėjimą daryti poveikį objektui savo paties noru, arba patiriant trečio aukštesnio faktoriaus įtaką. Pasyvumu vadinsime sugebėjimą suvokti išorinį pasaulį savo noru, arba dėl aukštesnio faktoriaus paskatos.* Pagal šiuos apibūdinimus kiekvienas žmogus turi abiejų sugebėjimų ir gali tapti aktyvus arba pasyvus priklausomai nuo konkrečių aplinkybių. Substancijos, Kuriai niekas žemesnis negali turėti įtakos, nes Ji viską turi Savyje, atžvilgiu pateikti aktyvumo ir pasyvumo apibūdinimai negali būti taikomi. Substancijos Aktyvumą ir Pasyvumą vienodai sąlygoja Dieviškos Savivokos modusai.

Visuotinis Aktyvus Pradas yra maksimalus, Dieviškai tobulas aktyvumo principo pasireiškimas; tai yra Dievybės Veikimo principas – Aukščiausios Savaimingos Jėgos poveikio Savo daliniams, šia Vienove potencialiai apjungtiems, aspektams panaudojimas už Savo Absoliučiai-Sintetinės Vienovės ribų.

Visuotinis Pasyvus Pradas yra maksimalus, Dieviškai tobulas pasyvumo principo pasireiškimas; tai yra Absoliučios Sintetinės Vienovės vidinės Būties ir Savo Pačios emanacijos, išspinduliuotos Aktyvaus Prado aspektu bei po to atspindėtos Savo atskiruose, potencialai šioje Vienovėje išlaikomuose aspektuose, kontempliacija pasiekto suvokimo principas.

Šioje Aktyvaus ir Pasyvaus Pradų interpretacijoje antrasis mūsų sąmonėje labiausiai atitinka Dieviškos *Pralajos* sąvoką, o pirmasis – *Pasireiškimo*. Pralajos metu Dievybė sulieja į vieną visumą abu šiuos Principus; Pasireiškimo metu Ji pašaukia gyventi Savo Aktyvų Pradą, o iš Savęs emanuotoms kibirkštims suteikdama gyvybę,

Dievybė įtakoja Pačią Save ir todėl pašaukia gyventi Pasyvų Pradą. Tobulas Žmogus išreiškia Aktyvų Pradą tiek, kiek jis įtakoja kitas gyvas būtybes, o Pasyvų Pradą – tiek, kiek jis gyvena pats savyje. Susitikus dviem Pradams, Aktyvus Pradas pažadina Pasyvų Pradą pakeisti savo veiklos sferą ir tą veiklą, kuri iki šiol būdavo nukreipta į savo vidines gelmes, pasukti į išorę.

3. DVINARIŲ TEORIJS PAGRINDAI

Dvinario sąvoka ir jo vieta metafizikoje

Evangelija nesako vienam „taip“, kitam – „ne“, bet vienam ir tam pačiam sako ir „taip“, ir „ne“. Su šiais tariamais prieštaravimais, antonimais, Evangelija laikosi, kaip paukštis su sparnais ore.

Kiekvienas žmogaus vaizdinys, mintis ar idėja yra kai kurių kitų vaizdinių, minčių ar idėjų *sugretinimas*. Todėl nė vienas gamtos faktorius negali būti pažintas pats savaime, kaip *daiktas savyje*, ir visas jo suvokimo procesas susideda iš tų tarpusavio sąsajų, kurios jį sieja su kitais, harmoningos prigimties, bet skirtingų intensyvumo ir savybių objektais. Korane pasakyta: „Mes sukūrėme visus daiktus poromis“ – tai reiškia, kad gamtoje kiekvienai būtybei tenka du priešingi pradai: šviesa ir tamsa, šaltis ir karštis, gėris ir blogis, aktyvus pradas – vyriškas ir pasyvus – moteriškas. Tai leidžia padaryti tris išvadas:

1. *Žmogaus protas sugeba suvokti tik reiškinių skirtingumą, bet ne jų tikrąją esmę.*
2. *Kiekviena sudėtinė sąvoka yra iš sugretinimų kilęs elementarių sąvokų kompleksas.*
3. *Dvi viena su kita gretinamos ir taip tarpusavyje susiejamos elementarios sąvokos sudaro elementarią sistemą.*

Ši pagrindinė proto forma tradiciškai vadinama dvinariu, pasak I. Kanto - antinomija⁸, arba prieštaravimu. Tai galima išreikšti dviem dėsniais:

---

⁸ I. Kantas savo *Grynojo proto kritikoje* akivaizdžiai parodo antinomijos, aukščiausios proto ribotojos, transcendentalinę prigimtį.

Dvinaris yra apskritai santykinė mąstymo forma, kurią sąlygoja žmogaus proto sandara, bet kartu ir vienintelis, vadinasi, ir absoliutus gamtos reiškinių suvokimo būdas.

Žmogaus protas pažįsta ir gali pažinti pasaulį tik per dvinarius, kurie jam tėra tik vienas bendras kompleksas.

Pažinimo procese dalyvauja trys sugebėjimai: 1) sugebėjimas įžvelgti skirtumus; 2) sugebėjimas rasti tapatumus; 3) sugebėjimas išsaugoti (sintezė).

Ben⁹

Per skaidymą pasiekiamas tikrasis pažinimas.

Šri Šankara Ačarja

Elementarus suvokimas atsiranda iš paprasto sugretinimo; sudėtingas suvokimas, kaip elementarių suvokimų visuma, pasiekiamas per atitinkamų sugretinimų visumą. Tiek elementarus, tiek ir sudėtingas suvokimas yra nejudri sistema, išreiškianti *konkrečią mintį, arba separatinį dėsni*, t. y. egzistuojantį tik konkrečiu atveju. Idėja, arba dėsnis, skiriasi nuo konkretaus suvokimo *judesio elementų* kiekiu juose. Kiekviena idėja, kiekvienas dėsnis siekia išbaigtumo, apibendrinimo, sintezės, ir šis siekis visada neatsiejamai susijęs su pačia jų išraiška, pačia jų transkripcija, kad ir kaip atsitiktinai ši transkripcija būtų pasirinkta. Todėl *idėja suvokimo atžvilgiu yra priklausoma lygiai taip, kaip gyva būtybė yra priklausoma nuo savo formos*. Nors idėja ir gali būti išreikšta daugybe atskirų sąvokų, bet tik apytikriai, turint mintyje vidinį ryšį tarp formų jų loginėje sekoje, t. y. darant prielaidą, kad egzistuoja *šių formų takumas* ir harmoningas perėjimas iš vienos į kitą.

Sugretinimas realizuojamas įvedant priešybių principą; teiginys apribojamas ir teigiamas, neigiant priešingą kategoriją. Naudojant sugretinimo metodą, visas žmogaus sąmonės dėmesys nukreipiamas išimtinai į gretinimo teiginį; *neiginio* kategorijos, kurių neigimu patvirtinama sąvoka, gali būti neapjungtos ir neišreikštos. Jeigu imama elementari sąvoka, aišku, kad toks sugretinimas yra dvinaris; jeigu sąvoka sudėtinga, tai sugretinamas atliekamas, imant konkrečių dvinarių visumą. Pastaruoju atveju

---

⁹ Ben. *The Senses and Intellect*, 2 ed, pp. 5, 325 et caet.

sintezuojami tik tie elementarių dvinarių nariai, kurie yra paties teiginio kategorijos. Priešingi nariai gali likti iš viso nesusintezuoti ir konkretaus sudėtingo suvokimo teigimas gali būti išreikštas per rezervinius dvinarius, t. y. visiškai įmanomas atvejis, kad šio akto dvinariškumas nepasieks teigiančiojo sąmonės. Priešingai tam, idėjos teigimo atveju visi elementarūs dvinariai turi būti ne tik išryškinti, bet ir turi būti atliktos abi dvinarių sintezės; šio baigtinio dvinario atsiradimas patvirtina ir pačią idėjos būtį: kiekviena idėja turi būti išreikšta įvestu dvinariu; tik tada ji gali būti gyva ir bendrinė; priešingu atveju ji pavirsta konkrečia sąvoka, nejudria forma.

Idėjų pažinimas atskleidžia laikinuose reiškiniuose jų laiku neribotą amžiną prasmę. Šis pažinimas sujungia logiką ir jutimą į kažką skirtingą nuo vieno ir kito, juos nustelbiantį. Štai kodėl idėjų pažinimas yra intuityvus procesas.

Andrej Belyj¹⁰

Kiekviena konkreti sąvoka, nors jau iš anksto turi savyje *a priori* savo elementų sintezės galimybę, tačiau nagrinėjama konkrečiose fenomenaliose ribose, tampa *nejudria sistema* išorinės aplinkos atžvilgiu. Pokytis joje gali įvykti tik paveikus aukštesnei stimuliuojančiai sintezei, esančiai toje pačioje metafizinės erdvės analogijų ašyje, bet tikrai negali būti šios konkrečios sąvokos vidinio elementų persigrupavimo pasekmė (pagal bendrą sistemos dinamikos principą, bylojantį, kad jos elementų persigrupavimas negali sukelti traukos centro trajektorijos pokyčių). Ir priešingai, dvinarių sistema savo pačios neribotoje egzistencijoje turi tiek savo augimo galimybę, tiek ir varomąją jėgą. *Kiekvienas atskiras dvinaris, turėdamas savyje tendenciją maksimaliai išplėtoti prieštaravimus, tuo pačiu nubrėžia metafizinėje erdvėje atitinkamą potencialią kryptį.* Kuo toliau dvinaris pasislinks šia kryptimi, tuo aukštesnis bus jo tvarkos laipsnis, tuo sintetiškesni bus jo nariai, tuo galingesnė bus jų tarpusavio trauka. Anksčiau ar vėliau šie prieštaravimai pasieks savo raidos kritinį tašką, už kurio dvinaris arba ištirpsta kitame, arba, priešingai, pritraukia prie savęs kitus žemesnės tvarkos laipsnio dvinarius. Tačiau tiek vienu, tiek ir kitu atveju – **analogijos ašis – dvinario potenciali kryptis negali būti nutraukta ir po susikirtimo su kitu ar kitais dvinariais; ji ir toliau tęsiasi į Galutinę Sintezę.**

---

¹⁰ A. Belyj. *Simbolizmas*, psl. 29.

Viskam yra vietos Dievo Karalystėje, viskas gali būti susiję vidiniu harmonijos ryšiu, niekas neturi būti nuslopinta ar sunaikinta.

VI. Solovjov¹¹

Apibendrinami galime pasakyti, kad **kiekvienas prote išryškintas dvinaris yra natūralus rodiklis, nurodantis kryptį, kuria eidamas žmogus gali pasiekti atitinkamą Visatos Sintezės ribą**. Protu aprėpiama sąvokų visuma yra dvinarių visuma, todėl ir į šią sintezę vedančių kryptų visuma. Kuo aukštesnė sąmonės plokštuma, tuo silpnesni prieštaravimai tarp atskirų kryptų, atskiri dvinariai pritraukiami prie galutinių ir galų gale *protas užsibaigia ties visuotinių prieštaravimų riba*. Dievybės pažinimą per dvinarių raidą ir jų suvedimą į galutinius visuotinius prieštaravimus, sudarančius atskirų Dievybės aspektų projekciją į protą, per amžius skatino atskiros religijos ir filosofinės sistemos, bet ypatingai stipriai šis siekis prasiveržė per gnostinius mokymus. Dauguma gnostinių sąvokų, pateiktų Simono Mago, Vasilido, Valentino ir daugelio kitų, kūrė kosmogoniją, pagrįstą nuosekliu Nepažinaus Absoliuto porų – Eonų ir Archontų išryškinimu, o šios Eonų poros turėjo net specialų pavadinimą – *sizigijos* (gr. *syzygia* – jungtis, pora). Šioje harmonijoje *Dievybė buvo apibūdinama kaip antinomijų visuma*. Pasak Dioniso Areopagito mokymo, tuo momentu, kai žmogaus mintis pasiekia abstrakcijos viršūnę, kai protas išsivaduoja iš visų sąvokų ir vaizdinių bei nugrimzta į slėpiningą tylą, visiškoje beprotystės būsenoje, t. y. proto atsijungimo momentu džiūgaujanti žmogaus dvasia betarpiškai regi Dievybę. Atsitraukęs nuo savęs ir savo aplinkos, paniręs į paslaptinę nežinojimo tamsą jis visas susilieja su Tuo, Kuris aukščiau už viską; išsivadavęs iš bet kokio pažinimo, jis geriausia savo puse pakyla į patį Nepažinumą, pažindamas Jį be proto pastangų ir ekstrasensorinių veiksmų. Dieviška tamsa tuo pačiu metu yra ir Nepasiekiamą Šviesą, kurioje egzistuoja Pats Dievas, o absoliutus nežinojimas – Žinojimas To, Kuris yra aukščiau už bet kokią žinojimą. Dievas, pagal Dionisą, vienu metu yra bevardis ir daugiavardis, viskas ir niekas, būtis ir nebūtis.

Kai elementarios mąstymo ar jautimo formos tenkina žmogų, jis ne tik negali siekti aukštesnių, bet net neįtaria, kad jos egzistuoja. Tik ten, kur baigtinės ribos pripažįstamos bejėgėmis, kur jos jau tampa nepajėgios, pasireiškia pirmosios Amžinybės prošvaistės. *Kol protas visiškai nugrimzdęs į fenomenalios gamtos sritį, jis gyvena ir pasitenkina*

¹¹ VI. Solovjov. *Skaitiniai II apie Dievišką žmoniją*, t. III, psl. 18.

fenomenaliais dėsniais ir fenomenaliu gyvenimu. Tik tada, kai prieinama fenomenalaus pasaulio riba, protas pradeda trokšti noumenalios tiesos ir noumenalių dėsnių. Fenomenali gamta baigiasi prie visuotinių antinomijų ribos; štai kodėl noumenali tiesa negali būti išreikšta prote kitaip, kaip tik per antinomijas.

Idėja arba dėsnis, išreikšti per dvinarį, yra jam būdingas Absoliučios Tiesos aspektas. Tobula visų *a priori* galimų konkrečių sąvokų sintezė negali turėti prote dvinarės transkripcijos. Santykinis skiriasi nuo Absoliutaus turimu sąlyginumu, sąmoningu nežinojimu, sąlyginiu neigimu, dalinio kriterijaus įvedimu. Santykinumas toks yra tiek, kiek jis nesugeba apjungti sutinkamų prieštaravimų. **Absoliutinis pirmiausia yra visuotinis; jis yra visų teigimų ir visų neigimų teigimas ir neigimas vienu metu.** *Vadinasi, Tiesa savo tobula Visuma išreiškiama tik tobulame Dvinaryje, kaip visų a priori galimų elementarių dvinarių visuma. Žemiausia riba, kuriai esant į protą projektuojasi tik diferencijuotas Tiesos aspektas, yra elementarus dvinaris. Tiesa išreiškiama tik per antinomijas; kiekviena antinomija yra Tiesos aspektas.*

Dvinaris yra Vienovė savo pačios Jėga pasidalinusi į dvi dalis, kad galėtų kurti.

Elifas Levis

Tiesos besąlygiškumas iš formalios pusės reiškia, kad ji iš anksto numato ir sutinka su savo neigimu ir atsako į abejones jos teisingumu įsileisdama šias abejones į save. Tiesa todėl ir yra Tiesa, kad nebijo jokių užginčijimų, o nebijo todėl, kad pati kalba prieš save kur kas daugiau, negu gali pasakyti bet koks neigimas. Tačiau tokį savęs neigimą Tiesa suderina su teigimu. Proto logikai Tiesa yra prieštaravimas, ir šis prieštaravimas tampa aiškus, kai tik Tiesa įgauna žodinę formą. Kiekvienas iš prieštaraujančių sakinių jau yra Tiesos sprendinyje, todėl kiekvieno iš jų egzistavimas įrodomas vienodai įtikinamai – su neišvengiamybe. Tezė ir antitezė kartu sudaro Tiesos išraišką; kitaip sakant, Tiesa yra antinomija ir negali ja nebūti.

Šventikas Pavelas Florenskis¹²

Kaip sakė vienas iš genialiųjų mąstytojų – Džordanas Bruno: „*Concidentia oppositorum*“ – toks kiekvienos filosofijos, kiekvieno mąstymo, kiekvienos dvasios paieškų tikslas. Iš tikrųjų *būtent prieštaravimų panaikinimas, jų susiejimas į vieną*

¹² Pavel Florenski. *Tiesos bokštas ir pripažinimas*. Maskva. 1914.

visumą, aukštesnę ir suteikiančią pagrindą abiem savo kraštutiniams, yra tikrojo ieškotojo tikslas, o šio pasiekimo laipsnis rodo jo vystymosi ir įgytų žinių lygį.

Aukščiausias išprusimas pasireiškia sugebėjimu viską paaiškinti, jis turi būti pats visapusiškiausias ir pats universaliausias išsilavinimas.

Kunas Fišeris¹³

Toks išprusimas yra tikroji dvasios aristokratija.

Metafizinėje erdvėje dvinaris gali būti apibūdintas taip: *dvinaris yra sistema iš dviejų faktorių, turinčių vienokį ar kitokį slenkamąjį judesį ir tarpusavyje susietų momentų*¹⁴ *skirtumų nuo bet kurio taško pastovumu.* Kalbant matematiškai, dvinaris yra momentas, kurio dydis išlieka pastovus, o poros jėgų dydis gali laisvai kisti, bet visą laiką išlikdamas atvirkščiai proporcingas poros (sverto) pečiams. Slenkamasis judesys – tai judėjimas begalinio dydžio spindulio brėžiamu ratu; todėl galima sakyti, kad *kiekvienas judėjimas, kurį mes suvokiame pasaulyje, yra vieno kūrio ar keleto kūrių sistemos veikimo rezultatas.* Momento dydžio pastovumas, kintant poros jėgų absoliutiems dydžiams, yra visuotinis principas, iš kurio kyla daugybė dalinių dėsnų.

Mąstymo evoliucijos raidoje skirtumai tarp Tezės ir Antitezės nuolat didėja, bet tuo pačiu metu jos ir suartėja, todėl tuo momentu, kai šis skirtumas tampa begalinis, o tai gali atsitikti tada, kai šios sąvokos išauga iki Dievybės aspekto, jos susilieja ir sudaro Dievišką Esybę koku nors atskiru pjūviu. Kuo labiau nutolsta viena nuo kitos poros jėgos, tuo mažėja jų kuriamo kūrio greitis.

Sąvokos¹⁵ evoliucijos raidoje, augant jos skirtumams su antipodu, didėja poros jėgos, o kūrio greitis išauga dėl sumažėjusio sklidimo ploto.

Žmogaus minčių srityje šis dėsnis pasireiškia tuo, kad neišvystytos mintys, sąvokos, vaizdiniai, plisdami po visą sąmonę, sukuria lėtą ir silpną judėjimą. Poros pečių dydis tiek išauga, kad pati menkiausia išorinė įtaka (bet koks kokio nors kitos poros nario aktyvus veiksmas) gali ne tik sulėtinti judėjimą, bet net sutrikdyti jį, suteikti postūmį atgalinei eigai, priešingai šio kūrio judėjimui. Vykstant sąvokos evoliucijai, augant jos

¹³ Kunas Fišeris. *Naujosios filosofijos istorija*. СПб. 1906.

¹⁴ Tikimybių teorijoje: momentas yra atsitiktinio dydžio pasiskirstymo skaitinė charakteristika. (Vert. past.)

¹⁵ Būtina atkreipti dėmesį, kad sąvoka yra suvokimo proceso rezultatas, kaip mintis yra mąstymo proceso rezultatas. (Vert. past.)

absoliučiam dydžiui petys tiek sumažėja, kad reikalinga didelė įtaka iš išorės, ne tik jo sunaikinimui, bet net ir esamo judesio pakeitimui; toks kūrybos yra jau nepalyginamai stabilesnis. Panašiai kaip milžiniškos atomų sąveikos energijos atsargos negali būti panaudotos dėl jų pačių tarpusavio neutralizacijos, taip ir žmogaus valia neturi galimybės pasinaudoti joje slypinčia neišsenkančia energijos atsarga. Žmogaus evoliucijos raidoje atskiri kūrybai nustoja silpninti vieni kitus, kiekvienas iš jų žmogaus sąmonėje gauna savo konkrečią vietą ir suteikia žmogaus valiai galimybę orientuoti savo momentų plokštumos galią viena ar kita kryptimi, išnaudoti jų jėgą aktyviai įtakoti išorinius faktorius.

Žmogaus sąmonė neįstengia pasiekti prieštaravimų subalansavimo visuose nagrinėjamuose objektuose, t. y. dvinarių neutralizacijos, tiek dėl jų tarpusavio santykių sudėtingumo, tiek ir todėl, kaip sakė lordas Bekonas, „kad skirtingi žmonės skirtingu laipsniu įvaldę galimybes skaidyti ir tapatinti“. Pasaulyje nėra neutralumo, viskas patiria trauką vienas prie kito, viskas tarpusavyje susiję. Kaip sako E. Karpenteris: „aišku, kad kiekvienas daiktas turi tam tikrą santykį su kitu daiktu ir iš tikrųjų egzistuoja tik dėl savo santykio su kitais daiktais“. **Visi visatos reiškiniai yra tik geometriniai taškai, kuriuose susikerta jų tarpusavio įtakų linijos. Kiekviena sąvoka pažini mums tiek, kiek ji susijusi su mūsų anksčiau suvoktomis sąvokomis.** Kad ir kokie paprasti būtų dvinario nariai, jie vis tiek patiria trauką vienas prie kito įvairiais aspektais. Jų tarpusavio santykiai sukuria tokį sudėtingą sąsajų vaizdą, kad suvokti visas jo detales (o be šio akto neįmanoma suvokti visos visumos) tampa neįvykdoma. Panašiai kaip pirmas žingsnis kokio nors mokslo kūrimo procese yra reiškinų klasifikavimas pagal teisingai pasirinktą schemą, taip ir dvinarių atveju, norėdamas neutralizuoti kokį nors dvinarį, žmogus turi suskaidyti nagrinėjamą sąvoką į iš jos kylančių pasekmių seką, suskaidyti gamtos reiškinį į atskiras jam būdingas savybes. Kai tik jis sugebės suskaidyti visumą į dalis, iš karto pamatys, kad taip sunkiai neutralizuojamas dvinaris skyla į daugybę dalinių dvinarių, iš kurių dauguma tiesiog prašosi būti neutralizuoti, arba bent išvesti į tą būseną, jeigu ne tiesiogiai, tai bent per papildomai įvestą naują narį.

Dvinario principo atsiradimas ir jo rūšių įvairovė prote

Jis pagalvojo: „Aš galiu tapti daugiu ir daugintis“, – ir Jis objektyvizavo save ir davė iš savęs viską, kas yra. Davęs iš savęs visa tai, Jis įėjo į visa tai; o įėjęs tapo viskuo: teigiamu ir neigiamu, dvasia ir materija, begaliniu ir baigtiniu.

Taittirija upanišada

Kiekvienas visatos faktorius turi būti iš dviejų aspektų: a) iš savo paties esybės; b) kaip Visatos Visumos dalis. Pažindamas jį per daug nuoseklių prieštaravimų, per atskirų dvinarių seką, žmogus suvokia jį kaip kažką savarankišką, egzistuojantį atskirai, t. y. būtent pirmuoju aspektu. Tik tada, kai jis šį savo vaizdinį pakyli iki maksimumo, jam atsiveria antrasis aspektas, faktorius praranda savo nepriklausomybę ir iš priežasties tampa pasekme. Darniai su tuo dera ir visi kiti atskiri dvinariai, per kurių daugį žmogus kilo į faktoriaus pažinimą, kitaip sakant, jie sintezuojasi į vieną visumą. Šie du aspektai atskleidžia *dvinario principo atsiradimą*. Kai faktoriaus pažinimas baigiasi jo paties pažinimu, t. y. kai idėja pasiekia savo maksimumą, tai ji tampa kažkurio aukštesnio aspekto sinteze, kuri pradeda dinamiškai ją veikti ir iš karto pažadina jos neigimo būtį. Pastaroji formuluojama vienu iš pagrindinių pažinimo teorijos dėsnų: **kiekvienas vaizdinys arba idėja savo maksimume turi ir savęs neigimą**¹⁶. Todėl **dvinaris gimsta ant dviejų atskirų dalių ribos: visumos dalies ir dalies kaip savęs paties**. Iš to darome išvadą, **kad pirmojo dvinario gimimas yra atskirybės principo gimimas**. „Tebūsiu Aš daugiu, išlikdamas Vieniu“¹⁷ – ištarė Būtis ir šiuo Savo Valios aktu patvirtino dvinarių principą ir jo paskirtį.

Kiekviena atskirybė yra sintezės teiginys atitinkamu aspektu ir tuo pačiu sintezės neiginys kitais jos aspektais. Šis neiginys gali būti suformuluotas vien tik konkrečios atskirybės teiginio neigimui; konkrečios atskirybės aspektu kitų teiginių neigimas neįmanomas, nes savyje pačiame atskirybė neturi jų idėjų. To pavyzdžiu gali būti Ptolomėjo ir Koperniko teorijos.

¹⁶ Šį dėsnį G. Hegelis išreiškė taip: „kiekviena idėja, pratęsta iki begalybės, tampa savęs pačios priešybe“.

¹⁷ *Šimto kelių Bramana*. Taip pat – *Čandogja upanišada*, VI, 2.

Imdamas atskirybę – Žemę kaip centrą, t. y. nagrinėdamas atskirybę jos pačios aspektu, Ptolomėjas buvo teisus, patvirtindamas Saulės sukimąsi aplink ją. Perėjęs prie aukštesnės sintezės, Kopernikas centru paėmė Saulę ir, analizuodamas šią atskirybę jos pačios aspektu, buvo teisus, teigdamas, kad Žemė sukasi aplink Saulę. Šiuo metu žmogui tapo suvokiama dar aukštesnė sintezė. Žinoma, kad Saulė juda Heraklio žvaigždyne kaip ○ žvaigždė; imdami pastarąją centru, matome, kad Žemė juda trajektorija artima sinusoidei. Iš to peršasi išvada, kad *dvinario principas yra absoliutus principas, bet kiekvienas atskiras dvinaris yra santykinis, arba neabsoliutus*. Dvinarių pasaulis – tai proto pasaulis, nes ne kas kitas, o protas operuoja teiginiais ir neiginiais, todėl būtent prote gimsta dvinariai, prote jie ir neutralizuojami.

Angliškas proto pavadinimas *intellect* išreiškia visuotinio persipynimą su atskiru, kas sudaro proto sferos ypatumą.

Maksas Miuleris¹⁸

Mokslas egzistuoja prote, o ne daiktuose, todėl proto savybės yra pačios svarbiausios.

Stenlis Dževonsas¹⁹

Kiekvienas atskiras dvinaris žmogaus protu gali būti suvoktas skirtingai priklausomai nuo jo suvokimų plokštumos padėties tyrinėjamo faktoriaus atžvilgiu. Čia galimi trys atvejai: 1. *žmogus suvokia skirtumus tarp dviejų vienodos prigimties dydžių*. Šios sąlygos jam yra pačios palankiausios, nes jis gali ne tik palyginti du fenomenus, kaip du vieno ir to paties noumeno vystymosi etapus, bet ir atsekti tarpines skirtumų raidos stadijas, nustatyti priežastingumus ir dėsningumus. 2. *Žmogaus nagrinėjami dydžiai nors ir skirtingų ženklų, bet vienodų skaitinių reikšmių*. Šiuo atveju žmogus taip pat lengvai suvokia visą noumeno trajektoriją per visą seką ir nustato valdančius dėsnius. 3. *Nagrinėjami reiškiniai yra skirtingų ženklų ir skirtingų skaitinių reikšmių*. Paprastas žmogus, nepasižymintis mąstymo gilumu, nepraplėtęs sąmonės ribų, dažniausiai neturi galimybės taip pakreipti savo suvokimo plokštumą dvinario narių atžvilgiu, kad suvoktų jį gryna forma, t. y. *kaip lygių ir priešingų dydžių skirtumą*.

¹⁸ *Lectures on the Science of Language*. II, psl.63.

¹⁹ Stenlis Dževonsas. *Mokslo pagrindai. Traktatas apie logiką ir mokslinį metodą*. S. Peterburgas. 1881, psl. 6.